

*vijesti 19. stoljeća* (229-252) Jelene Obradović-Mojaš. Predmet proučavanja su obiteljske memorabilije i rukopisna građa koja se čuva u državnim arhivima u Zadru i Dubrovniku. Na temelju te arhivske ostavštine, iako se čini da o sebi nije ostavila nijedan pisani trag, rekonstruiran je životopis Marije Natali Zamagna. Taj mikrosvijet jedne žene iz viših krugova u 19. stoljeću svjedoči nam o sudbini samih žena te govori o duhu običaja i pravila toga vremena. Slijedi prethodno priopćenje iz pera Jadrana Jaića i Vilene Vrbančić pod naslovom *Okviri za životopis Antonija Bina, graditelja gitare u Kulturno-povijesnom muzeju Dubrovačkih muzeja* (253-266). Na temelju arhivske građe u radu su prikazane nepoznate crtice iz života graditelja gitara Antonija Bina. Njegova gitara koja se nalazi u Kulturno-povijesnom muzeju Dubrovačkih muzeja vjerojatno je najstariji primjerak gitare koju je na području hrvatskih zemalja izradio naturalizirani graditelj. Samim time ovo istraživanje možemo promatrati kao dio nastojanja da se na vidjelo izvuče blago glazbenih instrumenata pohranjenih u fundusima hrvatskih muzeja. U još jednom prethodnom priopćenju, *Dubrovački Židovi u Prvom svjetskom ratu: prvi uvid* (267-282), Radmila Šutalo rekonstruirala je život dubrovačkih Židova prije i u vrijeme Prvoga svjetskog rata analizirajući spise iz Općine Dubrovnik i novina *Prava Crvena Hrvatska* i *Crvena Hrvatska*, koje su izlazile u Dubrovniku. Fokus interesa stavljen je na humanitarni rad Židova, svakodnevicu njihova života i vjeh ratnih zbivanja. Posljednji izvorni znanstveni članak u ovom broju *Analiza čitatelja upoznaje s hrvatsko-srpskim odnosima u Dubrovniku krajem 19. i početkom 20. stoljeća*. Barbara Đurasović u prilogu *Hrvatsko-srpski odnosi u središtu proslave blagdana svetog Vlaha u Dubrovniku (1891-1914)* (283-319), slično kao i autorica u prethodnom radu, istraživanje je temeljila na novinama *Crvena Hrvatska, Dubrovnik* i *Prava Crvena Hrvatska*. Tijekom dva ključna razdoblja – do 1899., kada je na vlasti bila srpsko-autonomaška koali-

cija, i od 1905., kada su se Hrvati zalagali za slogu sa Srbima u Dalmaciji – promatrani su pokušaji dubrovačkih Srba da ugrade srpski identitet u proslavu blagdana svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika. U cjelini *Osvrti i kritike* (321-365) pronalazimo deset osvrti i prikaza nedavno objavljenih knjiga historioografske provenijencije, a na samom kraju nalazi se i popis svih izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.

Novijim historioografskim dostignućima u proučavanju dubrovačke prošlosti s različitim aspektima, i ovim brojem, s bogatim znanstvenim aparatom i dodatnim priložima, dubrovački *Analiza* pokazali su zašto već duži period zauzimaju mjesto u samom vrhu znanstvenoga i stručnoga publiciranja u Hrvatskoj.

Ante Matuško

### **Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 62 (2020), 462 stranice**

Godine 2020. u izdanju Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru izašao je novi broj časopisa *Radovi*. Pored nekrologa na samom početku, ovaj broj donosi sveukupno 15 znanstvenih članaka – osam izvornih znanstvenih radova, pet prethodnih priopćenja te dva pregledna rada. Na kraju se nalazi cjelina *Osvrti i prikazi*.

U spomen na istaknutoga povjesničara Šimu Peričića, preminulog 2019., iznimnoga stručnjaka za povijest Zadra i Dalmacije od 17. do 20. stoljeća, ovaj broj *Radova* otvara *In memoriam. Dr. sc. Šime Tome Peričić (1936. – 2019.)* (1-3). Tekst potpisuje urednik Tado Oršolić.

Ana Jordan Knežević člankom *O problemu ubikacije ranosrednjovjekovnih bazilika sv. Ivana Evanđelista i sv. Tome u Biogradu na Moru* (5-30) započinje cjelinu znanstvenih radova. Analizom arhivskoga fonda don Luke Jelića autorica pokušava razriješiti

brojne nedoumice u starijim tumačenjima ubikacije biogradskih ranosrednjovjekovnih bazilika i njima pripadajućih benediktinskih samostana. Tekst je popraćen brojnim slikovnim priložima. Sljedećim radom, *Tvrđi grad (castrum) Kamičac* (31-58) autora Krešimira Regana, nastavlja se arheološka tematika. Na temelju arhivskih i terenskih istraživanja prikazuju se ostaci spomenutoga srednjovjekovnoga tvrđoga grada smještenog na Krki u kanjonu Med gredama s naglaskom na njegovu tipološku i geostratešku posebnost u odnosu na susjedne utvrde, ali i širi geografski prostor. Kao i prethodni, tekst obogaćen je brojnim ilustracijama.

U rani novi vijek, razdoblje obuhvaćeno najvećim brojem članaka ovoga broja *Radova*, uvodi Zvezdan Strika radom pod naslovom *Odluke zadarskih dijecezanskih sinoda o pridržanim slučajevima (de casibus reservatis) u kontekstu koncilске misli* (59-84). Predstavljeno istraživanje bazira se na komparativnoj analizi triju sinoda s kraja 16. i iz 17. stoljeća u Zadarskoj nadbiskupiji i značenju njihovih odluka s naglaskom na *de casibus reservatis*. Za bolje snalaženje, odluke analiziranih sinoda donesene su u shematskom prikazu. Crkvenom tematikom bavi se i sljedeći rad, *Matrikula Bratovštine Presvetoga Sakramenta u Zadru iz 16. stoljeća* (85-112) Zdenka Dundovića i Elvisa Ražova. Analizom kapitula i ostalih dokumenata iz matrikule autori su razmotrili prikaz štovanja Tijela Kristova u Zadru, ali velika je pozornost posvećena i ustrojstvu, djelovanju te ekonomskoj politici same bratovštine. Kao prilog, uz nekoliko fotografija, objavljen je prijepis temeljnih kapitula matrikule. Ivo Glavaš, Andrija Nakić i Josip Pavić autori su rada *Rakitnica, Dazlina i Velim – ostaci nekadašnje obrane zapadnog dijela šibenskoga distrikta* (113-138). U radu se prati nastanak i značenje tih triju vojnih utvrda važnih za obranu polja na zapadu šibenskoga distrikta od srednjega vijeka do kraja Morejskoga rata, kada one gube svoju stratešku važnost. Na kraju rada nalazi se veći broj slikovnih priloga i karata vezanih

za razmatrane utvrde. *O kotorskom Statutu tiskanom 1715. godine* (139-170) naslov je rada Miljana Gogića. Do sada slabo poznat kotorski Statut tiskan u Veneciji u ovom se istraživanju detaljno analizira, iznosi se sadržaj dokumenata koji se u punom ili skraćenom obliku donose u Statutu te navode razni rukopisni zbornici i arhivske zbirke povezane sa Statutom. Na temelju svega navedenog donosi se i prikaz odnosa Mletačke Republike prema Boki kotorskoj kao sastavnim dijelom njezina teritorija.

Područjem povijesti bolesti bavi se Marinko Marić u radu *Epidemije kuge u dubrovačkom zaleđu tijekom 17., 18. i 19. stoljeća i protuepidemijske mjere na dubrovačkoj granici* (171-191). Autor donosi pregled epidemija kuge u širokom vremenskom rasponu na relativno malom geografskom prostoru analizirajući njihove posljedice, načine na koje se stanovništvo borilo protiv pošasti, ali i mjere kojima su se Dubrovčani štitili od širenja epidemija s druge strane granice. Poseban je naglasak stavljen na ulogu Zdravstvenoga ureda osnovanog u Dubrovniku još u 14. stoljeću. Članak *Glagoljska matrikula svećeničke Bratovštine zadarskih otoka Večere Gospodnje (Coena Domini) iz Ugljana od početka 17. do početka 19. stoljeća* (193-230) potpisuje Grozdana Franov-Živković. U radu se na temelju glagoljske matrikule nedavno pronađene u Trstu daje prikaz jedne svećeničke bratovštine, čime se ujedno razmatraju specifičnosti te slabo istražene vrste bratovština na zadarskom području. Ova detaljna analiza popraćena je s više tablica i priloga s popisima članova i kapitula bratovštine. Studiju slučaja iz vojne povijesti donosi Lovorka Čoralić u radu *Paštrovski pukovnik Nikola Medin – zapovjednik mletačkih prekomorskih pješačkih snaga koncem 18. stoljeća* (231-256). Fokusrajući se na vojnu karijeru istaknutoga vojskovođe iz Paštrovića, u radu se na temelju izvornoga gradiva iz Državnoga arhiva u Zadru i Državnoga arhiva u Veneciji (Archivio di Stato di Venezia) donosi prikaz organizacije

onovremenih mletačkih prekomorskih postrojb i udio vojnika iz Paštovića u njima. Prijepisi popisa vojnika u ovdje analiziranim satnijama priloženi su na kraju rada.

Seriju radova iz moderne povijesti započinje posmrtno objavljen članak Šime Peričića naslova *Josip Peričić (1833. – 1901.) – pedagog i preporoditelj (257-276)*. Ovim se tekstom na temelju novopronađenih podataka temeljito dopunjuju dosadašnja saznanja o tom dalmatinskom preporoditelju čiji je pedagoški rad znatno unaprijedio onodobni prosvjetni sustav u Dalmaciji. Autor je također naglasio da je u životu i radu Josipa Peričića prevagnula pedagoška nad političkom djelatnošću. Jelena Božić u članku *Novi prilog životopisu Josipa pl. Vancaša (1859. – 1932.): obiteljski temelji, uzori i poticaji društvenoga i kulturnog djelovanja (277-316)* donosi još jednu dopunu biografiji, ovoga puta istaknutoga sarajevskog arhitekta. Ovim se radom prvi put sistematiziraju i koreliraju već poznati podaci s novim otkrićima temeljenim na arhivskim istraživanjima te se preko Vancaševih osobnih karakteristika valorizira njegova uloga u kulturnom i gospodarskom razvitku Sarajeva. Radu je priloženo rodoslovlje obitelji Vancaš.

Sljedeća dva rada tiču se problematike Prvoga svjetskog rata. U članku *Stogodišnja kontroverza o suodgovornosti Srbije za Sarajevski atentat i Prvi svjetski rat (1915. – 2015.) (317-356)* Tihomir Rajčić bavi se jednom od historiografskih kontroverzi vezanih za Prvi svjetski rat. Konkretno, analizirajući literaturu nastalu do 2015., autor raspravlja o ulozi Kraljevine Srbije u Velikom ratu. Time daje nacrt za detaljnija istraživanja koja se preko ideologije i politike jugoslavenstva tiču i suvremene hrvatske povijesti. Tado Oršolić potpisuje članak *Smrt cara Franje Josipa prikazana u dalmatinskim novinama (studeni – prosinac 1916.) (357-382)*. Brojni tekstovi u dalmatinskim novinama objavljeni u dva tjedna od smrti cara Franje Josipa u fokusu su ovoga istraživanja te se njihovom analizom donose mnogi detalji

iz careva života i o komemoracijama, ali se ocrta i opće društveno ozračje među stanovništvom Dalmacije u ratnim godinama. Ovaj je članak temelj za daljnje komparativne analize s novinama iz drugih dijelova Austro-Ugarske Monarhije, ali i šire.

*Sudski postupak protiv dr. Ivana Protulipca predsjednika Križarske organizacije pred Okružnim sudom u Zagrebu 15. lipnja 1938. godine (383-412)* napisali su Zdravko Matić i Damir Stručić. Temeljeći istraživanje na arhivskoj građi, autori su detaljno analizirali tijek toga sudskog procesa, koji je zaključen oslobođanjem optuženoga. Ova studija slučaja, uz život i djelovanje Ivana Protulipca, prikazuje i kompleksne odnose državnih vlasti Kraljevine Jugoslavije i Katoličke crkve u Hrvatskoj. Članak *Hrvatsko proljeće u Gospiću (413-441)* Ivice Mataije i Sanje Vrcić-Mataija donosi pregled društvenih i političkih prilika u Gospiću za vrijeme hrvatskoga proljeća, a u tekstu je posebna pozornost posvećena djelovanju lokalnih organizacija Saveza komunista i njihovu odnosu prema ustanovama i pojedincima koji su tada zauzimali istaknuto mjesto u gradu. Zaključno se ističe da su se ideje hrvatskoga proljeća znatno odrazile u svim sferama gradskoga društvenog života, što je uzrokovalo velike posljedice nakon Karadorđeva.

Završni dio ovoga broja časopisa čini cjelina *Osvrti i prikazi (443-453)*. Ona donosi tri detaljna kritička prikaza recentnih izdanja domaće historiografije koja obrađuju periode srednjega vijeka, Prvoga svjetskog rata i međuraća.

Filip Novosel

**Međunarodni znanstveni skup *Corpus, carnalitas...: o tijelu i tjelesnosti u povijesti na jadranskom prostoru (Poreč, 21. – 22. svibnja 2021.)***

Preko Zoom aplikacije održan je 20. i 21. svibnja 2021. godine 10. Istarski povijesni